

A Nyelvőr hírei

Tájékoztató a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvművelő Bizottságának május 17-i üléséről

Ezen az ülésen, melyen a bizottság állandó tagjain kívül mintegy harmincöt szaklap szerkesztője is részt vett, mint legutóbb, ismét a műszaki nyelv kérdései kerültek napirendre.

Az ülést a bizottság elnöke, Lőrincze Lajos nyitotta meg, majd bevezető szavai után Grétsy László titkár ismertette elképzeléseit a műszaki folyóiratainkkal kapcsolatos nyelvművelő feladatokról. Mondanivalójának vázlata a következő:

Szaklapjaink nyelvi szempontból igen tarka képet mutatnak. Vannak igen jó nyelvezetű lapok (pl. a Magyar Kisiparos, a Magyar Horgász, az Elektrotechnika, a Népszerű Technika, a Szocialista Posta), de szép számmal vannak olyanok is, amelyekben meglehetősen sok a nyelvi vétség. Persze ez nem mindig a szerkesztőség hibája, hisz például az üzemi lapok, amelyek többnyire igen sietős tempóban készülnek, bizonyos fokig szükségszerűen felületesebbek, nyelvi szempontból kevésbé igényesek a tudományos folyóiratoknál. A cél azonban majdnem azonos: a gondatlanabb fogalmazású lapok stílusát jobbá, a gondos fogalmazásúakét még jobbá, példaképpé kell tennünk. Feladatunk tehát mindkét esetben bőven van.

Melyek a szaknyelv legjellemzőbb hibái? A hibás műszóhasználat és a hibás, pongyola fogalmazás; ez a kettő a szaknyelv rákfenéje. Az első kategóriába sok egyéb mellett főleg a bonyolult, túl sok fogalmi jegyet magukba sűrítő műszavak, valamint a fölösleges idegen vagy az idegen nyelvből szolgálilag lefordított szavak használata tartozik, a másodikba minden olyan nyelvi vétség, amely mondanivalónk nem eléggé alapos átgondolásának és nyelvi megformálásának a következménye. E két hibatípus szakszerű és részletes elemzése nyelvművelőinkre vár.

Szaklapjaink nyelvi színvonalának emelésére két mód kínálkozik. Az egyik mód: nyelvművelő rovatok indítása. Számos folyóiratnak már eddig is volt ilyen rovata (Bányászati Lapok, Bőr- és Cipőtechnika, Cukoripar, Elektrotechnika, Faipar, Hidrológiai Közlöny, Kohászati Lapok, Magyar Híradástechnika, Műszaki Élet, Magyar Textiltechnika, Öntöde stb.), ezeknél tehát a rovat felélesztése, felfrissítése, további gondozása a cél. Más szaklapokban, üzemi lapokban talán most érkezett el az ideje egy ilyen rovat megindításának. Persze nem a külsőségek a fontosak, nem a fejléc vagy a rovat cikkeinek a terjedelme számít. Ha egy műszaki lapunkban rendszeresen olvashatunk akár csak néhány sort valamilyen műszóhasználati vagy nyelvhelyességi kérdéstről — főleg olyan kérdéstről, amely a lap cikkeinek olvasása nyomán vetődött fel —, akkor ez bizonyára megteszi hatását az illető szaklap olvasói (és írói!) körében, akár irtunk föléje egy állandó „Nyelvművelő rovat”-féle címkét, akár nem.

A szaklapok nyelvének, stílusának megjavítására kínálkozó másik mód: a lektori vagy szerkesztői beavatkozás, lehetőleg a szerző bevonásával. A megjelenő cikkek szöve-

gében sohase maradjanak durva nyelvi hibák, mert ezek egyrészt a lap tekintélyét, másrészt — és ez a nagyobbik baj — az olvasók nyelvi ítélőképességét rontják. Még az olvasóktól beküldött leveleket is át kell nézni a fogalmazás szempontjából, mert az ezekben talált hibák legalább olyan ragadósak, mint a többi, s a lap nyelvezetéért egészében véve a szerkesztőség felelős. Persze, a szerzői jogokat mindig tisztelgetni kell tartanunk, s ezért csak a valóban kifogásolható, rossz fogalmazású mondatokat, szörfüzéseket igazíthatjuk ki. A cikk, levél vagy egyéb közlemény egyéni ízet semmiesetre sem szabad elvonnunk.

Milyen segítséget nyújthat ehhez a munkához az Akadémia Nyelvművelő Bizottsága? Erre a kérdésre végleges és részletes választ adni egyelőre nem lehet, és különben is a lapok szerkesztőire tartozik annak eldöntése, hogy szükségük van-e az együttműködésre. Néhány lehetőség a sok közül: előadás egy-egy szaklap szerkesztőségében az illető lap nyelvéről, a megjelentetésre szánt nyelvművelő cikkek szakmai lektorálása, időnként egy-egy nyelvművelő szakember cikkének közlésre való felajánlása, a figyelem felhívása olyan nyelvhelyességi kérdésekre, amelyekről ebben vagy abban a lapban érdemes írni stb. A magunk részéről minden kérést szívesen teljesítünk, természetesen erőnkhez mérten, és mindenesetre bízunk abban, hogy igyekezetünk nem lesz teljesen hiábavaló.

A titkári előterjesztés után a meghívottak, valamint a bizottság állandó tagjai is elmondották gondolataikat, ötleteiket. — Wertán Pál (Cukoripar) örömmel üdvözölte azt a javaslatot, hogy a nyelvművelő szakemberek nézzék át a lapok néhány számát nyelvi-stilisztikai szempontból, s hozzátette, hogy elsősorban a bennük talált hibákból adódó tanulságokat kellene kisebb nyelvművelő cikkek formájában az olvasók elé tárni. — Tokár Péter (Újítók Lapja) néhány hibás műszóra hívta fel a figyelmünket, s bejelentette, hogy a szerkesztőség tagjai szívesen összeállítják részünkre a gyakrabban használt hibás műszavak listáját. Ugyancsak ő közölte, hogy alkalomadtán örömmel látnának szerkesztőségükben egy nyelvművelő szakembert, aki hasznos tanácsokkal láthatná el őket. — Dr. Jakab Erzsébet (Magyar Textiltechnika) a szakszavak helyesírási problémáiról beszélt, s azt javasolta, hogy — akár esetenként a nyelvművelő rovatokban — foglalkozzunk a lapjukban gyakran használt szakszavaknak eddig meglehetősen bizonytalan helyesíráásával is. — Kelemen Tibor (Elektrotechnika) a társadalmi egyesületekhez tartozó szaklapok anyagi helyzetéről beszélt, arról, hogy ezek a lapok hogy találhatnak módot a nyelvészek esetleges nagyobb arányú, tehát társadalmi munkának már nem tekinthető segítségének honorálására. — Hasonlóképpen az anyagi ellenszolgáltatás szükségességéről és módjairól tett említést a következő hozzászóló, Kun József (Rádiótechnika) is, majd ugyancsak ő hívta fel a szerkesztőtársak figyelmét arra, hogy a szaklapokban — akár egy új nyelvművelő rovat első fecskejeként — érdemes hosszabb-rövidebb hírt adni erről a megbeszélésről. — Reményi Gyenes István (Autó-Motor) arról számolt be, hogy lapjuk nem is olyan régen szópályázatot hirdetett — erről annak idején Lőrincze Lajos is elismeréssel szolt a rádió „Édes anyanyelvünk” című sorozatában —, s hogy a pályázat sikere azt mutatja, érdemes a jövőben is hasonló eszközökhöz nyúlni. — Darabos Erzsébet (Budapesti Konzerv) azt hangsúlyozta, hogy anyanyelvét is szüntelenül tanulnia kell mindenkinek, különösen azoknak, akiknek hivatásuk is a nyelvvel, az írással kapcsolatos, s megkérdezte, milyen nyelvhelyességi könyveket tartunk elsősorban érdemesnek a tanulmányozásra. — Somos István (Bőr- és Cipőtechnika) a szerkesztőhöz érkező szerzői kéziratok fogalmazásának pongyolóságáról, hevenyészett voltáról beszélt, s hozzátette, hogy a jövőben esetenként a nyelvművelő szakemberek tanácsát is kikérik majd egy-egy nyelvhelyességi kérdésben. — Péczely József (Bányászati Lapok) elmondotta, hogy lapjukban már régóta

van nyelvművelő rovat, de az olvasók nem látják szívesen. (Nem képzelhető el, hogy a rovatban van a hiba? *G. L.*) — *Kiss Emil* (Turbo) az üzemi lapok nyelvének, stílusának szürkességével kapcsolatban vetett fel igen figyelemreméltó gondolatokat. Szerinte a nyelvészek akkor nyújtanának jelentős segítséget az üzemi lapok szerkesztőinek, ha megfelelő szinonimákat ajánlanának arra a néhány tucat szóra, amely a gyári lapokban unos-untalan előfordul, s egyhangúvá teszi a szöveget. Ilyen a *brigád*, a *norma*, a *termelékenység*, az *újítás* stb. — *Öllős Géza* (Hidrológiai Közlöny) időszerű nyelvhelyességi témákat kért a nyelvészekről. A Hidrológiai Közlönynek — mint mondotta — régebben volt nyelvművelő rovata, de a rovat a megfelelő témák és cikkek hiánya következtében elsorvadt. — *Almási Elemér* (Hűtőipar) műszóhasználati kérdésekről beszélt, majd gyakorlati célú szakszótárak összeállítását sürgette. Végül a Nyelvművelő Bizottság két tagja, *Kovalovszky Miklós* tudományos kutató és *Fábián Pál* egyetemi adjunktus szólalt fel, s tett néhány hasznos javaslatot.

A hozzászólásokra a bizottság elnöke, *Lőrincze Lajos* válaszolt. Először egyénenként tette meg észrevételeit közvetlenül kinek-kinek a felszólalása után, majd néhány szóval értékelte a lefolyt megbeszélést. Abból — mondotta —, hogy a meghívott szaklapok szerkesztői, illetőleg képviselői csaknem valamennyien megjelentek, világosan kitetszik, hogy szükség volt erre a találkozásra, s hogy most létrejött kapcsolatunknak a jövőben sem szabad megszakadnia. A magunk részéről meg is teszünk mindent azért, hogy e kapcsolat egyre szorosabbá s egyre termékenyebbé váljék. Persze az együttműködésnek számtalan lehetséges módja van, s mindegyik lap szerkesztője csak alapos mérlegelés, a szerkesztőség tagjaival való tüzetes megbeszélés után döntheti el, hogy ezek közül melyiket akarja választani. Azonban akár így, akár úgy, a célunk mindenképpen közös: azt akarjuk, hogy a szaktudományok és a technika hatalmas arányú fejlődésével a szaknyelvek is lépést tudjanak tartani, s hogy a szakfolyóiratok nyelve ne szürke, pontatlan, homályos, hanem — éppen ellenkezőleg — egyre világosabb, egyre gazdagabb, egyre magyarabb legyen.

Az első és legfontosabb az, hogy ez a szebb, jobb magyar nyelvre való törekvés, igény hassa át a szerkesztőség minden dolgozójának munkáját, s erre az igényességre nevelje a szerkesztő a lap cikkíróit s olvasóit is. Ehhez az is szükséges, hogy a szerkesztőség tagjai állandóan fejlesszék anyanyelvi ismereteiket, olvassák, tanulmányozzák az újabb nyelvhelyességi, stilisztikai kiadványokat. Egy-egy nyelvi kérdésben ugyanis nem lehet pusztán a nyelvérzékre bízunk magunkat, mert ebből igen gyakran nyelvhelyességi babonák keletkeznek. A lap cikkíróit nevelnünk kell azzal, hogy írásaikat velük megbeszéljük, nyelvileg fésülgetjük, rendbehozzuk. A jól megírt, formás cikk javítja az olvasó nyelvérzékét is. Jó szolgálatot tehet a lap a nyelvművelés ügyének azzal is, ha időnként egy-egy (kisebb vagy nagyobb) nyelvművelő cikket is közöl. Ezeknek a cikkeknek az időszerűségét azzal kell biztosítani, hogy mindig a napi munkában felmerülő problémákkal foglalkoznak.

Végül arra kérte az elnök a megjelenteket, hogy további javaslataikat a szerkesztőség tagjaival folytatott megbeszélésük után írásban közöljék a bizottság titkárával, majd bezárta az ülést.

Grétsy László